

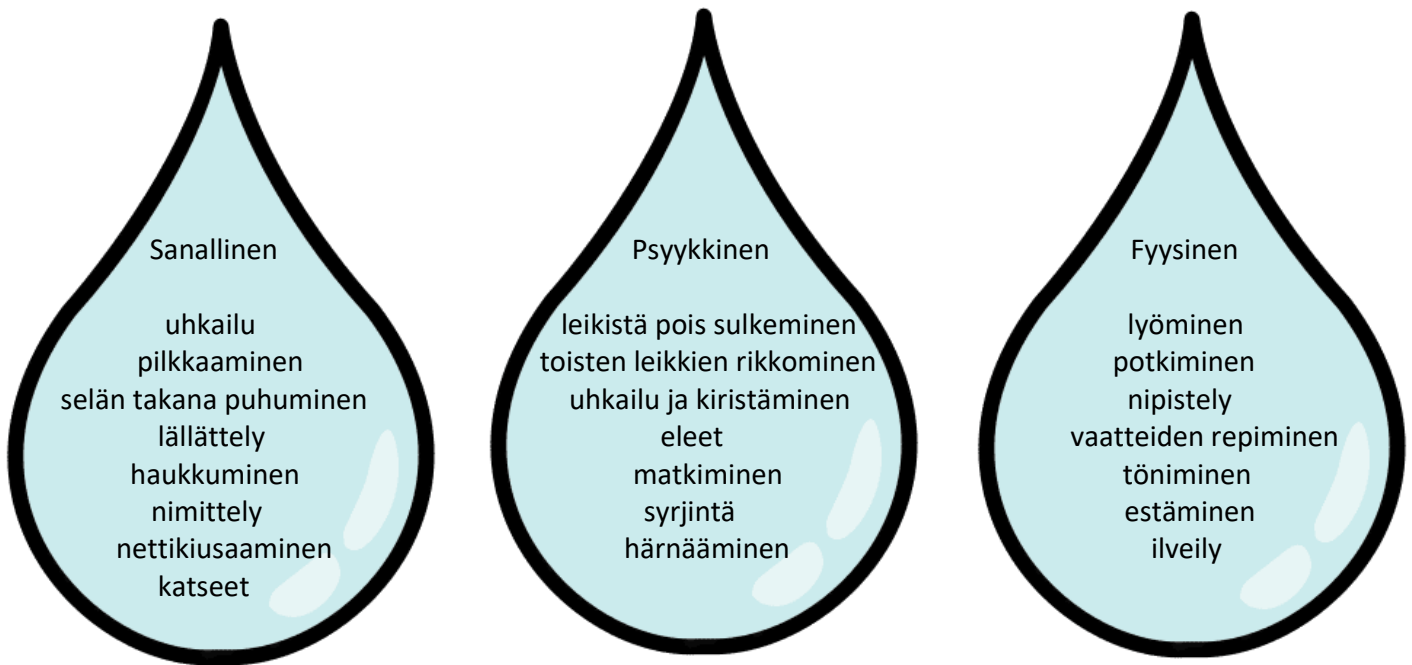
Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Kauhavan kaupunki
varhaiskasvatuspalvelut

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaaminen tarkoittaa ryhmässä tapahtuvaa loukkaavaa ja vahingoittavaa vuorovaikutusprosessia, joka johtaa ajan myötä siihen, että lapsi jää vertaisryhmän ulkopuolelle eikä pysty rakentamaan tasapainoisia kaverisuhteita. Kun samalle lapselle aiheutetaan toistuvasti pahaa mieltä, voidaan jo puhua kiusaamisesta. Tekijöinä ovat ne henkilöt, joita vastaan lapsen on vaikea puolustautua. Kaikki riidat eivät ole kiusaamista, mutta toistuessaan ja jatkuessaan ne voivat muuttua kiusaamiseksi. Lapsen oma kokemus ja kyky arvioida, onko tapahtunut kiusaamista pitää huomioida tilanteen arvioinnissa. Pienet lapset eivät välttämättä ole tietoisia siitä, että heidän toimintansa voi loukata tai vahingoittaa toista.

Kiusaamisen eri muotoja ovat:

Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Turvallinen ympäristö:

- Laadi yhteiset säännöt ja sopimukset lapsiryhmälle, osallista myös lapsia. Käytä kuvia, palaa niihin tarvittaessa.
- Laadi yhteiset pelisäännöt työtiimille ja selkeät roolit myös kiusaamisen ehkäisemiseksi.
- Rakenna luottamusta lapsiin ja työtovereihin.
- Vaikuta omalla toiminnallasi positiiviseen ilmapiiriin. Avoin, suvaitseva ja erilaisuuden hyväksyvä ilmapiiri luo turvallisuutta kaikille.
- Panosta rauhalliseen ja kiireettömään toimintaan, vältä turhia odottelutilanteita.
- Ennakoi tilanteita, käytä kuvia ja sanoja.
- Ota huomioon istumapaikat, pukemispaikat ym.
- Rakenna toimivia pienryhmiä, ota huomioon temperamenttierot, erityiset haasteet ym.
- Havainnoi ja puutu välittömästi kiusaamiseen.
- Keskustele ja perustele toimintasi ”miksi toimimme näin?”
- Ole läsnä, osoita se eleillä, ilmeillä, puheella.
- Kiinnitä huomiota lapsilähtöiseen mielekkääseen toimintaan.
- Toimi johdonmukaisesti ja tasa-arvoisesti

Sosiaalisten ja tunnetaitojen harjoittelu:

- Koko henkilöstö tutustuu ihmeelliset vuodet ryhmänhallintamenetelmään ja sitoutuu toimimaan menetelmän mukaisesti.
- Keskustele, mitä tulee tehdä, jos sinua tai jotakuta muuta kiusataan. Kehitä lapsen omaa ajattelua, älä anna aina valmiita vastauksia. Harjoitellaan ongelmanratkaisutilanteita etukäteen rauhallisessa ja turvallisessa ilmapiirissä.
- Käytä harkiten ”kiusaamis-” sanaa lasten kanssa. Ilmaise asia tarkemmin esim. sanomalla ”puhu hyviä sanoja toiselle, kosketa hellästi, muista toisen turvaraja ”. Harjoittelutilanteissa tai kun asiasta keskustellaan, painotetaan myönteistä vuorovaikutusta.
- Käytä yhteistoiminnallisia menetelmiä.
- Huomioi arjessa teemat: kaveritaidot, erilaisuus, ystävyys, moninaisuus.
- Käytä erilaisia menetelmiä, kts. materiaalit aurinko-kuvasta
- Kehitä itsesääätelytaitoja, sanoita / kuvita tunteita. Käytä liikennevaloja.
- Ohjaa lasta tunnistamaan tunteita, sietämään, säätelemään ja ilmaisemaan niitä.
- Käytä kirjoja, satuja, nukketeatteria, draamaa.
- Ole itse mallina, tunnista ja tiedosta oma toimintasi, asenne ratkaisee.
- Piirrä tilanteisiin liittyviä kuvia.
- Kiinnitä positiivista huomiota ja arvosta myös ei-kognitiivisia taitoja kuten esim. sinnikkyys, kohteliaisuus, uteliaisuus.

Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen:

- Huomioi lasten tarpeet; tunnista, poista ryhmään liittymisen esteitä ja mahdollista lapsen osallistuminen kaikkeen toimintaan esim. puheen tuoton ja ymmärtämisen haasteet, liikuntarajoitteisuus.
- Ole mukana ja läsnä leikeissä, myös lattiatasossa leikkitaitoja opettaen.
- Pyri toimimaan pienryhmissä, porrasta tilanteita.
- Kiinnitä huomiota eri oppimisympäristöihin: fyysisiin (lelut, jakotilat) psyykkisiin (ilmapiiri, osallisuus) ja sosiaalisiin (kaverisuhteet, aikuinen-lapsi suhde).
- Havainnoi leikkijöiden erilaisia rooleja, ohjaa leikkimään useiden kavereiden kanssa.
- Anna mahdollisuus myös aikaan ”parhaan kaverin ” kanssa.

Lapsen itsetunnon vahvistaminen ja osallisuus:

- Kuuntele ja pysähdy lapsen asioiden äärelle.
- Kiinnitä huomiosi hyvään.
- Kohtaa lapsi myönteisesti ja kunnioittavasti.
- Anna lapsille ”minä pystyn, minä osaan, minä onnistun kokemuksia”.
- Kannusta, motivoi.
- Sanoita lapsen vahvuuksia.
- Opetta säätelemään tunteita esim. kuvin, kielellisiä asioita.
- Anna valinnanmahdollisuuksia.

Turvataidot:

- Opetta lasta ”puolustamaan rajojaan”, ilmaisemaan mielipiteensä.
- Kehotunnekasvatus.
- Käytä satuhierontaa apuna: aina ennen satuhierontaa kysytään toiselta: ”Saako koskea?” Harjoitellaan miten ja mihin toista saa koskea.
- Mediakasvatus
- Opetta lasta erottamaan pelimaailma todellisuudesta.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö:

- Keskustele ryhmäsi arvoista, ota vanhemmat mukaan keskusteluun.
- Rakenna luottamuksellinen ja avoin suhde, joka auttaa ikävienkin asioiden käsittelyssä.
- Ota vanhempien esittämä huoli lapsesta vakavasti. Lapset kertovat kotona helpommin asioista.
- Parhaimmillaan vanhemmat voivat kotona tukea lapsen vertais- ja ystävyyssuhteita.

Puuttuminen ja jatkotoimenpiteet

Aikuisen roolina on rohkaista ja kannustaa lapsia keskinäiseen riitojen selvittämiseen, ohjaten tilannetta kuitenkin tarvittaessa, huomioiden lasten mahdollisuudet keskinäiseen selvittämiseen.

Vinkkejä konfliktitilanteiden selvittelyyn:

- Keskeytä tilanne ---varmistaa lapsen emotionaalisen turvan kokeminen ja yhteys
- Huomioi oma stressitasosi, ole turvallinen aikuinen
- Ohjaa lasta rauhoittumaan. Opetta ryhmässä ennakkoon muutama rauhoittumiskeino.
- Keskustele lasten kanssa tapahtuneesta: Pohjaa keskustelu havaintoihin ja eri tarpeisiin tapahtuneesta, ei tulkintoihin. Havainto---tunne---tarve—pyyntö
- Tunteista ja tarpeista keskustelu
- Keskustelussa voi hyödyntää: ”miltä sinusta tuntuisi?” -kysymyksiä , sarjakuvapiirtämistä, draamaa
- Lapset voidaan ohjata tarvittaessa eri leikkeihin tai leikkimään aikuisen lähetyillä

Tapahtuman jälkeen on tärkeä:

- Havainnoida jatkuuko samankaltainen toiminta, voidaanko siis puhua kiusaamisesta
- Kertoa tapahtuneesta muille ryhmän kasvattajille
- Kertoa tapahtuneesta kaikkien osallisten vanhemmille, huomioiden kuitenkin vaitiolovelvollisuuden
- Rohkaista lapsia kertomaan aikuisille, jos tilanne toistuu

Työntekijöiden on osoitettava lapsille selvästi, että kiusaava tai loukkaava käytös toista lasta kohtaan ei ole hyväksyttävää. Mikäli kyseessä on toistuva tapahtuma ja voidaan puhua jo kiusaamisesta, puuttuu aikuinen tähän kaikissa tapauksissa. Tärkeää on havainnoida lasten välisiä suhteita ja puuttua, huomattaessaan ettei kaikki ole lasten välillä kunnossa.

Kiusaamisasiaa selvittäessä tärkeää on:

- Keskustelu osapuolten kanssa erikseen, jotta saadaan käsitys kiusaamisen muodoista ja laajuudesta.
- Keskusteluiden ja koko prosessin dokumentointi ja arviointi.
- Yhteys osapuolten vanhempiin: kerrotaan tapahtuneesta, toimenpiteistä ja jatkotoimenpiteistä.
- Seurantakeskustelu jonkin ajan kuluttua, jolloin varmistetaan onko kiusaaminen loppunut.
- Työntekijöiden on tärkeä käydä prosessi läpi tiimissä, ja arvioida miten kiusaamistapauksen käsittely sujui ja mitä voisi tehdä toisin.

Kirjallisuus ja materiaali aiheeseen liittyen

Lasten kanssa sosiaalisia taitoja ja kiusaamista voidaan käsitellä monien hyvien materiaalien ja kirjojen avulla. Alle on kerätty vinkeiksi eri materiaaleja ja kirjoja, joista voi kukin ryhmä valita omalle ryhmälleen parhaiten soveltuvia tapoja joilla asioita käsitellä.

Lasten kanssa hyödynnettäviä materiaaleja:

Ammattikirjallisuutta:

- Agression portaat-malli (Cacciotore 2007)
 - Skidikantti (Juvonen n.d)
 - Muksuoppi (Furman B. 20019)
 - Pulassa lapsen kanssa (Sinkkonen J.)
 - Kehu lapsi päivässä (Vehkalahti R.)
 - Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy (Repo L.)
 - Minä en suostu kiusattavaksi (Juusola M.)
 - Hyvän kaveruuden avaimet (Juusola M.)
 - Kiusaavatko pienetkin lapset (Kirves L)
 - Kiukkukirja – aggressiokasvattajan käsikirja vauvasta kouluikään (Cacciotore R)
 - Haukku haavan tekee (Hamarus P.)
 - Turvataitoja lapsille (Lajunen, Andell)
 - Lapsen mieli (Marjamäki E, Kosonen S, Törrönen Sm Hannukkala M)
 - Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa (Kives I, Stoor.Grenner M)
 - Mun ja sun juttu (Haapsalo, Kirkkopelto, Repo)
 - Mollit: Hyvällä mielellä vai pahalla päällä –tunteet taidoksi (Jaapsalo, Kirkkopelto)
- Muuta:
- Päivähoidossa tapahtuu – vinkkejä kodin ja päivähoiton yhteistyöhön (MLL=<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat>)
 - MiniVerso-vertaissovittelu Tunteesta tunteeseen: <http://www.edu.fi/tunteestatunteeseen>
 - Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen (Jääskinen, Pelliccioni)
 - Stressin säätely Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin (Sajaniemi, Suhonen, Nislin, Mäkelä)
 - Ellipsi.me
 - Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja (Carolyn Webster-Stratton)
 - Rakentava ja myötäelävä vuorovaikutus (Marshall B. Rosenberg)
 - Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa (Vilja Laaksonen)
 - www.tunnejataida.fi
 - Suojellaanlapsia.fi
 - Pedapuu
 - Väestöliiton materiaalit

Lastenkirjallisuutta:

- Ruma ankanpoikanen
- Ollaanko kuitenkin kavereita (Schpof)
- Tomppa-kirjat (Louhi)
- Pekka Töpöhäntä –kirjat (Knutsson)
- Astrid Lindgrenin tuotanto
- Maikki Harjanne tuotanto
- Armi kirjat (Uusitalo)
- Mikko Mallikas
- Miltä Sipukaisesta tuntuu
- Sinä et kuulu tänne, Beiron
- Kissa killin kiukkupussi
- Anteeksi!
- Ei haittaa jos on erilainen; Perhekirja
- Kyllä me osaamme: itsetuntoa vahvistavia tarinoita
- Roosin pikku valhe
- Yhteistyö on voimaa
- Punakorvan kaksi kotia
- Tuomaksen seikkailut

- Lasten silta
- Kuningatar Iso lida
- Mustan kissan hassut tassut
- Sammakko ja muukalainen
- Mollit
- Piki
- Lisäksi Piki verkkokirjasto sivustolta voi asiainoilla hakea sopivaa materiaalia: Piki/lapset/satumetsot/kirjoita asiana esim. kiusaaminen, kaveruus